

”

عامل بسیج مردمی اوکراینی ها برای مقاومت چیست؟*

پیپا نوریس

کسینیا کیزلوا

مترجم: هیمن رسول آبادی

تجاوز روسیه به خاک اوکراین بامقاومت شدید ارتش و شهروندان اوکراینی مواجه شده است. پپانورس وکسنینا کیزیلوا (Pippa Norris & Kseniya Kizilova) با بهره‌گیری از شواهد نظرسنجی شرح می‌دهند که چه کسانی از میان شهروندان اوکراینی مایل به جنگیدن هستند و اینکه چه چیزی آنها را ترغیب می‌کند که تصمیم به به‌دست گرفتن اسلحه بگیرند. یکی از ابعاد قابل توجه حوادث فاجعه‌بار اوکراین مربوط به این طغیان ناگهانی هزاران بلکه میلیون‌ها تن از شهروندان عادی است که زندگی یکنواخت و عادی و گاهی دوستداشتنی خود را رها کرده و اسلحه به‌دست گرفته‌اند و با کلاشیکوف، کوکتلمولوتفهای آتشزای دستساز، و حتی با زانوزدن درمقابل تانکهای روسی برای توقف آنها، از نیروهای خودی حمایت و از سرزمینشان دفاع می‌کنند. خوشبختانه بعضی‌ها کهنه‌سربازهای آموزش دیده‌ی ارتش هستند که تجربه‌ی جنگ با ارتش روسیه و تسخیر کریمه در سال ۲۰۱۴ و تجاوز به منطقه‌ی دونباس را دارند. ولی گزارش حاکی از آن است که مابقی مردم هرگز در زندگیشان اسلحه در دست نگرفته‌اند. وزیر دفاع اوکراین از همه‌ی کسانی که می‌توانند اسلحه در دست بگیرند درخواست کرد که به نیروهای بسیج مردمی بپیوندند. بعد از تصمیم جدی پوتین برای حمله، سرعت بسیج مردمی این خیزش چشمگیر ملی بی‌سابقه و بی‌تظیر به‌نظر می‌رسد. گزارش‌ها حاکیست که تنها بعد از چند روز مقاومت مسلحانه‌ی نیروهای ویژه‌ی اوکراین و شهروندان داوطلب، در همان ابتدا بر شدت روحیه‌ی ملی افزوده، سرعت تهاجم مورد انتظار روسها را کاسته و آهنگ بعضی از خسارات سنگین را تغییر داده است. این درحالیست که نه اسلحه‌ها حریف راکتها میشوند

و نه سربازهای داوطلب یک پدافند عملی در مقابل با بمبهای خوشه‌ای انجام می‌دهند. ستونهای طویل تانکهای روسی بی‌وقفه تلق تلق کنان به سمت شهرهای بزرگ و برای محاصره‌ی کیف در راه هستند. ولی چه کسی در میان شهروندان عادی مایل به جنگیدن برای اوکراین است؟ چرا اوکراینی‌ها یا درواقع هر کس دیگر باید داوطلبانه و با فراخوان رئیس‌جمهور زلنسکی، با درد، کثافت، خون و مرگ روبرو شود؟ چه چیزی مقاومت سربازان داوطلب را تشدید می‌کند؟ توضیح و توجیهات زیادی در مورد بسیج مردمی مقاومت اوکراین اظهار شده است که شامل نقش آزادیهای دموکراتیک، ناسیونالیسم اوکراینی‌ها، و شکافهای قومی‌زبانی میشود. بسیاری از گزارشات مردمی حاکی از آن است که میلیون‌ها اوکراینی داوطلبانه در حال دفاع از اهداف و ایده‌آلهای ترقی خواهانه‌ی آزادی و دموکراسی و همان اصول و ارزشهایی هستند که در دل اتحادیه‌ی اروپا وجود دارند. با توجه به این دیدگاه، اوکراینی‌ها درمقابل تهدیدات ستیزه‌جویانه‌ی دیکتاتوری روسی علیه دموکراسی در خط مقدم جبهه‌ی غرب ایستاده‌اند. سخنرانی تلویزیونی پوتین در ۲۴ فوریه نه تنها به دنبال تاکید دوباره بر کنترل یک دولت همسایه که پیشتر تحت سلطه‌ی اتحاد جماهیر شوروی پیشین بوده نیست، بلکه برای انداختن اختلاف و انشقاق میان ناتو، بازسگیری جایگاه روسیه در جهان، پایان بخشیدن به قوانین نظم جهانی مبتنی بر آزادیخواهی به وسیله‌ی احترام به اصول اراده‌ی ملی است. درحالی که ادعا میشود مقاومت اوکراین شدیدا به اهداف و ایده‌آلهای لیبرال دموکراتیک اختصاص یافته است با این وجود ممکن است بیشتر در

حد حرف باشد تا واقعیت. زلنسکی میتواند از این درخواست برای جذب حمایت و تجهیزات غرب استفاده کند، همانگونه که در سخنرانش در کنفرانس امنیتی مونیخ که گفت: پوتین جنگی را علیه اوکراین و همه‌ی جهان دموکراتیک شروع کرده است. در واقع دموکراسی در اوکراین یک تاریخ ناپایدار و پراز فراز و نشیبی داشته است که دهه‌های متوالی تنوع طبقه‌بندی نظام دموکراسی مرتبا مابین دموکراسی انتخاباتی و نظام استبدادی انتخاباتی دست به دست شده است. امروزه مشکلات رایجی از قبیل رشوه‌خواری، حمله به رسانه‌های آزاد و ترلزل سیاسی به قوت خود باقیست. با توجه به این تجربیات اوکراینی‌ها ممکن است حق داشته باشند که بیش از پیش نسبت به ادعاهای متعالی و اصول آزادیخواهانه‌ی دموکراتیک ناامید شده باشند. در مقابل، اگر این توضیح که چرا اوکراینی‌ها تمایل به جنگیدن دارند کاملاً مرتبط با قابلیت‌های نیرومند هویت‌های ملی و قومی باشد ممکن است کسل کننده و ساده به نظر برسد. در این مصاحبه، داوطلبان احتمالا بوسیله‌ی ناسیونالیسم اوکراینی‌ها، غرور، میهن پرستی، کشیدن احساسی رنگ زرد و آبی و خشم عمیق از تهاجم روس‌ها به سرزمین اوکراینی‌ها به شدت هیجان زده شده باشند. طبق ادعایی مشابه، تمایل به جنگ ممکن است ناشی از اختلافات قومی-زبانی گذشته باشد که مناطق و ساکنان روسوفون و اوکراینی‌ها را از هم جدا کرده است. بسیار ساده نگری است اگر بر اساس نظریه‌ی (برخورد تمدن‌ها)ی هانتینگتون تصور شود که استانها و شهرها از شرق تا غرب در امتداد رودخانه‌ی دنیپرو از هم

جدا شده و تقسیم میشوند. استانهای غربی بیشتر طرفدار اوکراین، اروپایمیش، کشاورز و کاتولیک و در مقابل استانهای شرقی بیشتر روسوفون، صنعتگر، ارتدوکس و طرفدار روسیه تلقی میشوند. در عمل، مطالعات بازبینی شده حاکی از آن است که الگوی منطقه‌ای پیچیده‌تری با تنوع و اشتراک در اختلافات مقطعی، و تقسیمات ساختگی قومی وجود دارد که توسط تجاوز روسیه تشدید شده است.

آمار نظرسنجی

برای بررسی دلایل زیربنایی و اساسی مرتبط با تمایل اوکراینی‌ها برای جنگیدن و اهمیت ناسیونالیسم، شکافهای قومی و حمایت از آزادی‌های دموکراتیک، چند دلیل فراگیر از آمار مشترک (مطالعه‌ی ارزش‌های اروپایی EVS و نظرسنجی ارزش‌های جهانی WVS) در دسترس است. هفتمین و تازه‌ترین موج از این اطلاعات شامل مصاحبه‌ای است که در برگیرنده‌ی نمونه‌ای گویا و کامل از ۲۹۰۱ اوکراینی میشود که خیلی پیشتر از طبل جنگ اخیر در پاییز ۲۰۲۰ انجام داده شده است، گرچه در طول مدت این کشمکش ادامه‌دار از زمان اشغال کریمه ادامه داشته است. مصاحبه‌ها در سراسر اوکراین انجام شده‌اند (بجز کریمه‌ی الحاقی و مناطق اشغالی دونتسک و شهرهای لوهانسک). در مجموع تقریباً از میانه‌های دهه‌ی نود به بعد در طول ۵ سال در فرصتهای متوالی ۱۰۹۲۶ اوکراینی بوسیله‌ی (EVS WVS)، برای بررسی تغییرات فرهنگ مورد نظرسنجی قرار گرفته‌اند. این نتایج را میتوان با نظرسنجی‌های مشابه از میان ۱۶۱۷۲ روسی که از سال ۱۹۸۹ مورد بررسی قرار گرفته‌اند مقایسه کرد. یکی از سوالات متداول در این نظرسنجی اهمیت تمایل به جنگیدن انسان برای کشورش

است که از همان موج اول در ابتدای دهه‌ی هشتاد میلادی پرسیده میشد: "هرچند که ما امیدواریم جنگ دیگری رخ ندهد، ولی دست آخر اگر چنین چیزی رخ دهد آیا شما حاضر هستید که برای کشورتان بجنگید؟" جواب ساده است، بله یا خیر (تنها جوابهای قاطع را دربر میگیرد و شامل مقوله‌ی "نمیدانم" نمیشود). این آیتم استاندارد در چندین تحقیق آکادمیک مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. این تمایل جنگیدن شهروندان برای وطن، برای هرکشوری در مقوله‌ی قابلیت دفاع از خود، آماده‌سازی شهروندان داوطلب، و همچنین تجهیز افراد غیرنظامی عمیقاً حائز اهمیت است. نظرات عمومی بررسی شده در نظرسنجی EVS/WVS میتواند بینشی از دلایل اصلی تمایل شهروندان عادی برای جنگیدن را ارائه دهد. البته باید بر روی یک محدودیت و یا ضعف اطلاعاتی بسیار مهم تاکید کرد. بررسی مطالعاتی پاییز ۲۰۲۰ تنها تصویری کلی از نظرات عمومی پیش از جنگ اخیر را در اختیار دارد. در یک نظرخواهی در ایران در نوامبر ۲۰۲۱ وقتی در مورد سه موضوع مهمی که اوکراین با آنها مواجه شده پرسیده میشد، تنها ۸٪ آنرا به روسیه مرتبط میدانستند. بی گمان شوک عمیق تجاوز اخیر روسیه به خوبی در تغییر نگرشها و واکنشهای انتقادی پدیدار شده است. کما اینکه منجر به براگیختن بسیاری از اوکراینیهای شد که هرگز در فکر پیوستن به صفوف ارتش نبودند. بیشتر نظرسنجی‌های اخیر که در میان اوکراینی‌ها توسط سازمان بین المللی جامعه‌شناسی کیف صورت گرفته نشان میدهد که ظرف چند ماه گذشته این مقاومت در برابر تهدید بالقوه‌ی مداخله‌ی نظامی روسیه افزایش یافته است.

در یک نظرسنجی ارزیابی شده در اول مارس ۲۰۲۲، درست ۸۰٪ از پاسخ دهندگان اوکراینی گفته‌اند که آماده‌ی بدست گرفتن اسلحه برای دفاع از تمامیت ارضی اوکراین هستند. این نمودار در مقایسه با زمان قبل از جنگ به طور قابل ملاحظه‌ای افزایش یافته است (در سال ۲۰۲۰ این میزان ۵۹٪ بود). بیشترین سطح آمادگی در غرب و مرکز دیده میشود، در همین حال این سطح از آمادگی در جنوب و شرق کمتر به چشم میخورد. حتی با این وجود در نواحی جنوب شرقی تمایل مردم به جنگیدن برای کشورشان در سطح بسیار بالاییست (تقریباً ۸۰٪ در جنوب و ۶۰٪ در شرق). در نتیجه، نظرسنجیهای کنونی EVS, WVS میتواند اطلاعات موثقی برای درک بیوگرافی کلی، و معیارها و نگرشهای بیشتر آن افرادی که قبل از تهاجم اخیر مایل به جنگیدن بودند را به ما ارائه دهد. ارزیابی تداوم فعلی این مقاومت را تنها میتوان در مطالعات دیگری بعد از این کشمکش چشمگیر مورد بررسی قرار داد.

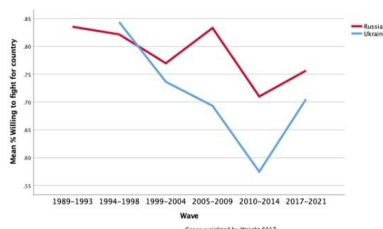
روندها و الگوها

روندهای موجود در نمودار شماره یک نشانگر این است که تمایل به جنگیدن معمولاً در میان روسها بیشتر از اوکراینیها بوده است. بطور کلی در نظرسنجی EVS, WVS در سال ۲۰۲۰ نزدیک به سه چهارم روسها گفته‌اند که تمایل به جنگیدن دارند و در مقایسه با آن، این نسبت برای اوکراینیها ۷۰٪ بوده است. اما در موج اخیر نسبت تمایل اوکراینیها به جنگیدن برای کشورشان حتی قبل از شدت خشم و عصبانیتشان نسبت به تهاجم روسیه و ویران

کردن خانه و کاشانه‌شان، به یکباره ۱۳٪ افزایش یافته است.

in Russia and Ukraine

Note: Responses to question Q151: "Of course, we all hope that there will not be another war, but if it were to come to that, would you be willing to fight for your country?" % Yes. Source: EVS/WVS

نمودار شماره ۱: روند تمایل به جنگیدن در روسیه و اوکراین

هویت‌های ملی (سرزمین)

چه توضیحی برای تمایل جنگیدن مردم عادی وجود دارد؟ هویت‌های ملی (سرزمین) یک پاسخ بالقوه را در اختیار می‌گذارد، مفهومی که به آنچه بندیکت اندرسون از آن "جماعت‌های تصویری" یاد می‌کرد و یا یک حس مبتنی بر تعلق اجتماعی که اغلب آداب و رسوم تاریخی مشترک، زبانها، مذاهب، معیارهای فرهنگی و مرزهای اقلیمی را منعکس می‌کند. وابستگی به هویت ملی ممکن است در میان ملت‌های سرگردان بدون دولت وجود داشته‌باشد. برای مثال میتوان به کوردها در خاورمیانه اشاره کرد و همچنین مرزهای ایالتی مانند کانادا و بریتانیا که ممکن است دربرگیرنده چندین هویت ملی باشند. مفهوم هویت ملی را میتوان با این سه گویه نشان داد که EVS, WVS در نظرسنجی سال ۲۰۲۰ در اوکراین از آنها بهره گرفتند، اولین سوال: یک حس از غرور ملی، دوم: احساس نزدیکی و تعلق به کشور، سوم: اینکه آیا پاسخ دهندگان رسو فون‌هایی هستند که در خانه مانده‌اند؟ چه از لحاظ فردی و چه منطقه‌ای، تمایل و اشتیاق به جنگیدن از طریق ناسیونالیسم برای اوکراینی‌ها تقویت شده و در مقابل تضعیف این متغیر برای روسو فون‌های هویتخواه قومی قابل پیش بینی است.

حمایت از دموکراسی (آزادی)

در مقابل، توضیح بالقوه دیگری وجود دارد که حاکی از اشتیاق به دفاع از اصول دموکراتیک و حمایت از حقوق و آزادی‌های بنیادی لیبرال است. در نظرسنجی مشترک EVS, WVS (سال ۲۰۲۰) میتوان حمایت از دموکراسی را از طریق این سه معیار استاندارد مورد بررسی قرار داد که عبارتند از: تایید دموکراسی به عنوان یک راهکار بسیار خوب از حکومت بر کشور؛ مخالفت با داشتن یک رهبر قدرتمند بر مسند قدرت که مجبور نیست بوسیله‌ی انتخابات و پارلمان قدرت و جایگاه خود را به خطر بیندازد؛ اعتماد و اطمینان در ادارات اصلی حکومت که شامل دولت، احزاب، خدمات کشوری یا اجتماعی و پارلمان میشود. دموکرات‌های نیرومند باید بیش‌تر از کسانی که نسبت به اصول و معیارهای خودکامگی گرایش دارند تمایل به جنگ داشته باشند.

ضوابط

به‌طو کلی، از آنجایی که جنسیت و سن از ویژگی‌های قابل پیش بینی در جمعیت‌نگاری مرتبط به تمایل به جنگیدن هستند، دست کم دره‌تجزیه و تحلیلی باید مورد ارزیابی قرار بگیرند. یک شکاف جنسیتی متداول در ارتباط با آماده‌سازی نیروهای نظامی و توسل به جنگ دائما در بسیاری از جوامع مشاهده شده است؛ ایالات متحده نیز از آن مستثنی نیست. در حالی که جوانان برای دوره‌های نظامی ثبت نام میکنند، گروه‌های قدیمتر که به‌طور طبیعی از لحاظ جسمانی برای درگیریه‌ای طاقت‌فرسا و پرزحمت توانایی و قابلیتشان تحلیل رفته است از خدمت سربازی معاف میشوند.

Table 1: Who is willing to fight for Ukraine?

	Beta	Std. Beta	Sig	
NATIONAL IDENTITIES				
National pride	0.04	0.06	**	Feel proud of my country: Low to high, 4-pt scale
Feel close to Ukraine	0.07	0.11	***	Feel close to your country, Low to high 4-pt scale
Russophone	-0.15	-0.12	***	Russian language spoken at home, 0/1
SUPPORT FOR DEMOCRACY				
Approve of democracy	0.05	0.09	***	Approve of democracy as a way of governing this country, 4-pt scale
Approval of strong leader	-0.03	-0.06	**	Approve of strong leader who doesn't have to bother with parliament and elections, 4-pt scale
Confidence in government	0.00	0.08	***	Confidence in government, legislature, parties, civil service, 100-pt scale
CONTROLS				
Sex (male)	0.15	0.15	***	Male (1)/Female (0)
Interwar cohort	-0.36	-0.19	***	Born before 1945
Adjusted R ²	0.11			9

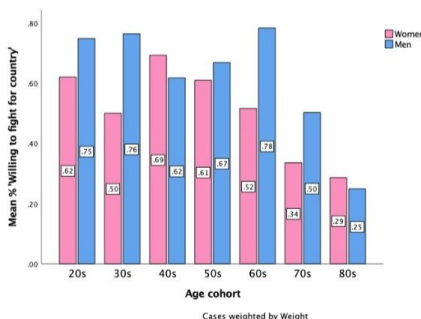
Note: The dependent variable is willingness to fight for Ukraine (No 0 / Yes 1). Sig P **=.010 *** = .001 **Source:** World Values Survey / European Values Study, Ukrainian survey only (2020) 1,721 respondents.

جدول شماره ۱: چه کسی مایل است برای اوکراین بجنگد؟

همانگونه که انتظار میرفت نتایج جدول شماره ۱ تأیید میکند که همه‌ی شاخص‌های انتخاب شده به‌طور قابل توجهی با تمایل به جنگیدن مرتبط بودند. احساس غرور و تعلق خاطر زیاد اوکراینی‌ها به کشورشان پیش بینی مثبتی از تمایل پیوستن به ارتش را نشان میدهد درحالی که روسوفونها از این امر اکراه داشتند. به‌طور مشابه، درمیان اوکراینی‌ها تأیید دموکراسی در ادارات اصلی دولت با بسیج مردمی در ارتباط بود، درحالی که تأیید حاکمیت خودکامه عدم رغبت برای مشارکت بیشتر در جنگ را نشان میداد. قابلیت و توانایی‌های ناسیونالیسم قوی هستند اما به‌نظر میرسد جذابیت رسیدن به آزادی‌های دموکراتیک نیز در بسیج مردمی سرباز شهروندان موثر است. درنهایت همانگونه که انتظار میرفت شکاف جنسیتی عمیقی وجود داشت. بویژه افرادی که هر دو دوره‌ی جنگ‌های اخیر (اشغال کریمه و جنگ کنونی) را تجربه کرده بودند. نمودار نمودار شماره ۲ این الگوها را نشان میدهد. شکاف جنسیتی معمولاً در همه‌ی گروه‌ها دیده

میشود، مخصوصاً آن دسته از زنانی که در دهه‌ی سوم زندگیشان هستند جایی که ممکن است مسئولیت اصلیشان مراقبت از بچه‌ها و افراد مسن خانواده باشد. بیشترین ریزش در گروه‌ها شامل آنهایی میشود که دهه‌ی هفتم و هشتم زندگیشان را پشت سر میگذارند و کمترین توانایی جسمی برای انجام کارهای نظامی را دارند. بسیاری دیگر از فاکتورهای موجود مانند تحصیلات، درآمد و مذهب نیز بررسی شده‌اند ولی هیچکدام از آنها بر میزان اطلاعات و آمار نیافزودند.

Figure 2: Willingness to fight by age and sex

Source: World Values Survey/ European Values Study, Ukrainian survey only (2020) 2,901 respondents.

نمودار شماره ۲: تمایل به جنگیدن بر اساس سن و جنسیت

در آخر، کدام یک از شکافهای قومی-زبانی و گونه این الگو از لحاظ جغرافیایی در سراسر کشور تغییر پیدا میکند؟ اطلاعات ارائه‌شده توسط نظرسنجی نشان میدهد که این اختلافات پیچیده هستند ولی بازتابی از تقسیمات جامعه‌ی سنتی شرقی در مقابل جامعه‌ی غربی اند. مناطق غربی بیشتر دیدگاه‌های میهنپرستانه و طرفدار اوکراین را بازگو میکند، برای مثال در حفاصل بین سالها ۲۰۱۱ تا ۲۰۲۰ تمایل جنگیدن در استانهای غربی حدود ۲۶ پله، در شرق و مرکز ۱۶، و در جنوب تنها ۵ پله صعود داشته‌است (به‌خاطر مشکلات فنی در نظر سنجی تا حدودی کریمه در نظر گرفته نشده است). در عین حال تفاوت‌های جغرافیایی بین استانها را نباید فقط به شکافهای قومی-زبانی نسبت داد، از میان اوکراینیهای روس زبان ۵۱٪ و در مقابل اوکراینی زبانها ۶۱٪ مایل به جنگیدن بودند. با این وجود نه‌تنها انعکاس هویت‌های قومی-زبانی ریشه‌دار بلکه ناسیونالیسم و تمایل به جنگیدن برای وطن در شرق و جنوب علی‌الخصوص مناطق همجوار کریمه‌ی الحاقی و نواحی دونباس اشغالی افزایش یافته است. با توجه به استقرار نیروهای روسیه چند کیلومتر آنطرف تر، تهدید موجود در مناطق تحت کنترل اوکراین در دونتسک و لوهانسک و خرسون، اودسا و میکولایف که در مجاورت کریمه هستند بیشتر است.

